

PSL – Nieuws

Een uitgave van de Paddenstoelen Studiegroep Limburg

Craterium minutum Witdekselkalkbekertje (Finy Wolfs)

1975 - 2016

Nummer 2 augustus 2016

PSL - Nieuws is een uitgave van de Paddenstoelen Studiegroep Limburg. Deze studiegroep is een onderdeel van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg te Roermond.

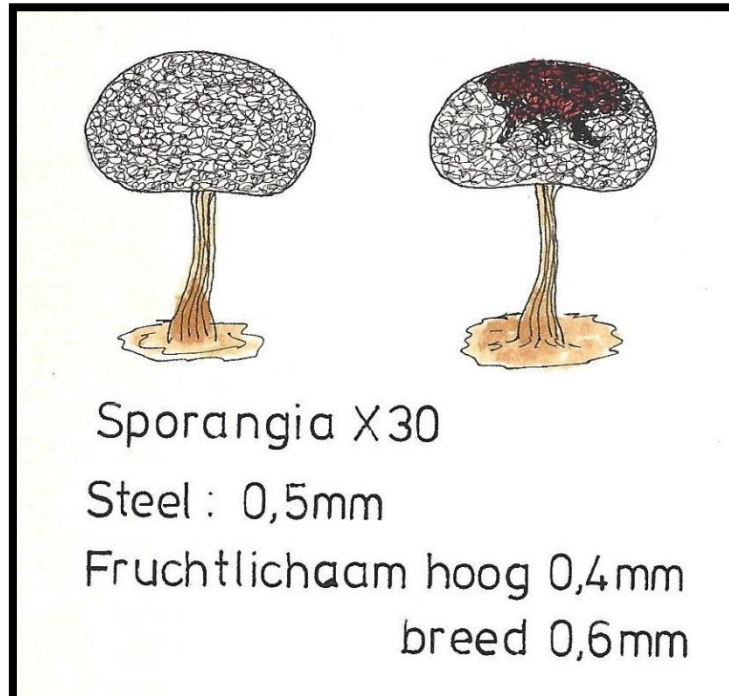
Het PSL – Nieuws komt 2 tot 4 maal per jaar uit (afhankelijk van het aanbod aan artikelen). De doelstelling van deze nieuwsbrief is om publicaties mogelijk te maken over paddenstoelen en aanverwante zaken. Ook willen we veldwerkers en niet-wetenschappelijke mycologen in de gelegenheid stellen om hun bevindingen te rapporteren.

De redactie bestaat uit Reimund Salzmann, Henk Henczyk en Olaf Op den Kamp.

Aanwijzingen voor de auteurs: Artikelen dienen in de regel niet groter te zijn dan 6 pagina's. Indien er redenen zijn om een artikel uitgebreider te maken, dient de auteur hierover overleg te plegen met de redactie. De teksten kunnen worden aangeleverd per e-mail of USB-stick. Auteurs ontvangen geen drukproeven. Kleine wijzigingen in de tekst mogen door de redactie worden aangebracht zonder overleg met de auteur. Plaatsing van de artikelen hoeft niet te betekenen, dat de vermelde meningen en gegevens het inzicht van de redactie weergeven. Overname van de artikelen en/of illustraties is alleen toegestaan na toestemming van de redactie.

Artikelen kunnen gestuurd worden naar:

**Reimund Salzmann Achter de Heggen 11 6373 XB Landgraaf;
email: reisalzmann@gmail.com**

Physarum robustum Fors kalkkopje (Ingo Spica)

Excursieprogramma 2016 PSL

Alle excursies vertrekken steeds om 10.00 uur vanaf de plaats van samenkomst. Gaarne eerst telefonisch aanmelden bij de betreffende excursieleider op de dag voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 uur. Indien deze niet bereikbaar is, dan contact opnemen met Henk Henczyk tel.: 06-12572544, e-mail: hhh@bellair.net

- 03.09.2016 De Putberg, Ubachsberg. Vertrek: Daelsweg 12, 6367 JT Voerendaal
Excursieleider **Martin Siverstand tel.: 045-5456777**
- 10./11.09. Inventarisatie GaiaZoo, organisator: **Reimund Salzmann tel.: 045-5335104**
- 17.09.2016 Geulhemmerbos Valkenburg. Vertrek: Parkeerterrein Chalet Tivoli
Plenkertsstraat 63 Valkenburg. Excursieleider **Finy Wolfs tel.: 043-6012734**
- 18.09.2016 Nationaal Park De Meinweg. Vertrek: Parkeerplaats tegenover Hotel St.Ludwig
te Vlodrop-Station. Excursieleider **Reimund Salzmann tel.: 045-5335104**
- 24.09.2016 Landgoed Hoosden, Sint Odiliënberg. Vertrek: Basiliek Sint Odiliënberg
Kerkplein 15. Excursieleider **Gerard Dings tel.: 0475-592589**
- 01./02.10. Inventarisatie Nationaal Park De Maasduinen. Organisator: **Reimund
Salzmann tel.: 045-5335104**
- 08.10.2016 Brunsummerheide Heerlen. Vertrek: Parkeerterrein Bezoekerscentrum
Schaapskooiweg 99, 6414 EL Heerlen. Excursieleider **Henk de Vries tel.: 045-
5214894**
- 15.10.2016 Leudal Haelen. Vertrek: Parkeerterrein Roggelseweg 58, 6081 NP Haelen.
Excursieleider **Gerard Dings tel.: 0475-592589**
- 22.10.2016 Wilhelminaberg Landgraaf. Vertrek.: Parkeerterrein Winselerhof,
Tunnelweg 99, 6372 XH Landgraaf. Excursieleider **Nico Ploumen tel.: 045-
5322459**
- 29.10.2016 Roetgen (D) sparrenbos. Vertrek: Parkeerterrein hoofdingang Roda Stadion
Roda J.C. Ring 1,6466 NH Kerkrade. Sparrenbos GPS 50.654770, 6.161932.
Excursieleider **Reimund Salzmann tel.: 045-5335104**
- 05.11.2016 Drielandenpunt Vaals. Vertrek: Parkeerterrein Viergrenzenweg 97, 6291 BM.
Excursieleider **Marc Houben tel.: 046-4523597**
- 12.11.2016 Vijlenerbos Epenerbaan. Vertrek: Parkeerterrein bij blokhut Epenerbaan GPS
50.765707,5.962322. Excursieleider **Martin Siverstand tel.: 045-5456777**
- 19.11.2016 Muldersplas Schinnen. Vertrek: Thullerkerkweg, 6365 Schinnen naast
Brouwerij Alfa. Excursieleider **Henk Henczyk tel.: 043-3118825**
- 26.11.2016 Grote Heide Venlo/zweefvliegveld (wasplaten). Vertrek: Infocentrum Limburgs
Landschap Hinsbeckerweg Venlo. Excursieleider **Peter Eenshuistra tel.: 077-
3510676**

Mededeling:

Van GaiaZoo Kerkrade ontving de PSL de volgende mail met het verzoek om medewerking:

biomonitoring GaiaZOO

PSL bestuur x

Hanneke de Boer <h.deboer@gaiazoo.nl>

27 jun.

Beste heren Salzmann & Henczyk,

Afgelopen najaar hebben wij contact met elkaar (en mijn stagiaire Roxan Havik) gehad omtrent een paddenstoelen week tijdens de Herfstvakantie in het KraaienNest van GaiaZOO. Wij vonden uw enthousiasme en kennis zo'n bijzondere aanvulling op ons aanbod voor bezoekers, dat ik u graag nogmaals benader voor een speciale activiteit in GaiaZOO. Ditmaal gaat het om het volgende:

Dit jaar staat bij de Europese vereniging van dierentuinen (EAZA, waar ook GaiaZOO lid van is) de regionale biodiversiteit centraal. Hiertoe is de campagne 'Let it Grow' in het leven geroepen. Net als tientallen andere Europese dierentuinen, doet GaiaZOO mee aan deze campagne. Het doel van de campagne is om meer bewustwording rondom en bescherming van lokale biodiversiteit te creëren. De campagne is vooral gefocust op attitude- en gedragsverandering. Ter gelegenheid van 'Let it Grow' is EAZA tevens een samenwerking aangegaan met Ecsite (The European Network of Science Centres and Museums).

Om het belang van biodiversiteit in de eigen regio onder de aandacht te brengen, wil GaiaZOO op **10/11 september 2016** graag een zogenaamde "Bioblitz" organiseren : een 24-uurs biomonitoring van de 'inheemse biodiversiteit' binnen GaiaZOO. Bij een BioBlitz staat naast het monitoren van alle dier- en plantensoorten in betreffend gebied, ook het contact tussen wetenschappers en burgers centraal. Het doel is om een groot publiek aan te moedigen om zelf ook (meer/beter) de natuur te observeren én om kennis over biodiversiteit te vergroten. Bovendien is GaiaZOO erg benieuwd naar de biodiversiteit binnen GaiaZOO.

Voor zover wij weten, is een dergelijke biomonitoring nog nooit gedaan in een Nederlandse dierentuin. De PR-afdeling van GaiaZOO zal dan ook haar uiterste best doen om zoveel mogelijk pers te betrekken bij /media aandacht te genereren voor de Bioblitz in de Limburgse ZOO.

De Bioblitz in GaiaZOO gaat van start op **zaterdag 10 september om 13:00 uur** en loopt non-stop door tot **zondag 11 september 13:00 uur**. De Bioblitz kan echter alleen succesvol zijn, als er voldoende experts mee kunnen en willen werken aan deze biomonitoring. En daarom stuur ik u deze mail. U bent immers bij uitstek de juiste personen / organisatie om de inventarisatie van paddenstoelen uit te voeren.

Om ook bezoekers/burgers/'leken' te betrekken in de biomonitoring en bovendien uw organisatie onder de aandacht te brengen, hebben we enkele aanvullende activiteiten in gedachten t.b.v. de Bioblitz.

1. Een excursie door GaiaZOO over vogels/insecten/planten/bomen/paddenstoelen.
2. Een informatiekraam/tafel met flyers/zoekkaarten/informatie over lidmaatschap en/of kleine attributen om te verkopen, zodat u bezoekers kennis kunt laten maken met/informereren over uw organisatie.
3. Alternatieve activiteiten waarbij (jeugdige) bezoekers zelf iets kunnen doen (bv een insectenhotel of nestkast maken; braakballen uitpluizen; etc.).

Ik hoop dat jullie als experts bereid zijn (met andere kenners) mee te werken aan de Bioblitz in GaiaZOO. Voor de daadwerkelijke inventarisatie willen we per soortengroep een of twee blokken van een aantal uur inroosteren waarop geteld/onderzocht gaat worden – bij voorkeur verdeeld over meerdere kenners/tellers. Dit schema zullen we in nader overleg met de deelnemende personen/organisaties in een later stadium opstellen.

Graag verneem ik **uiterlijk 10 juli** van u of jullie aan de Bioblitz in GaiaZOO deelnemen.

Alvast hartelijk dank voor uw reactie!

Met vriendelijke groet,

Hanneke de Boer
Educatie & Natuurbehoud GaiaZOO
h.deboer@GaiaZOO.nl

Na overleg met de leden in Ransdaal hebben wij positief gereageerd op dit verzoek. Een uitgebreid verslag van deze activiteiten volgt in een van de volgende nummers van het PSL-Nieuws.

PSL in GaiaZoo Kerkrade herfstvakantie 2015

HET SPICA – HERBARIUM

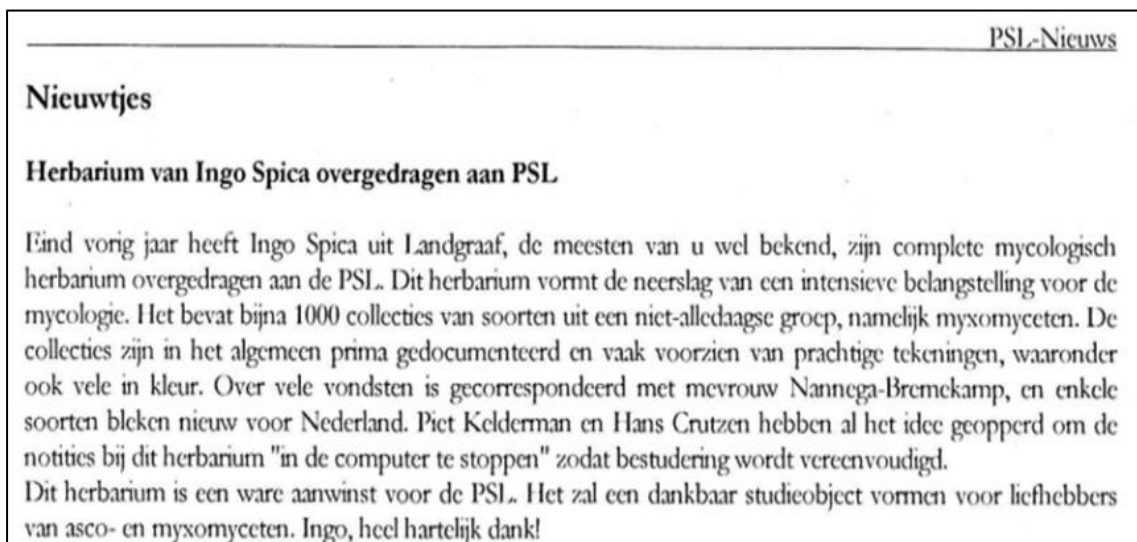
Myxomyceten van Zuid – Limburg en de Euregio Aken – Eupen.

Mark Smeets, markjmsmeets@gmail.com

“Dat is nu *Cheilymenia granulata*, een ascomycet” zei Piet de Vree terwijl hij mij mest tussen zijn vingers liet zien tijdens de PSL excursie in Slenaken in november 2015. Enigszins geschokt over het feit dat zelfs mest interessant zou kunnen zijn gaf Piet me een uitgebreide uitleg over de ascomyceten. Daarna zei hij: “die ascomyceten zijn prachtig...maar... kijk maar eens naar de myxomyceten (slijmzwammen)... dan zul je wat beleven!”. Geïnspireerd door Piet ben ik toen thuis op het internet op zoek gegaan naar deze organismen en kwam al zo veel interessante zaken tegen dat mijn interesse zeker was aangewakkerd. Bedankt Piet!

Toevallig ontdekte ik, dat er bij de Vlaamse Mycologische Vereniging in Antwerpen een cursus over myxomyceten in de planning stond. In zes avonden heeft Myriam de Haan mij op een erg duidelijke manier de basis van de myxomycetologie uitgelegd, waardoor ik nu een begin kan maken met het determineren van de myxomyceten. Tijdens een wandeling in het Bunderbos struikelde ik tijdens een wandeling over mijn eerste myxomyceten en niemand minder dan Jo Bollen heeft mij erg goed geholpen om deze op naam te brengen.

Mijn interesse was ook bij Reimund Salzmänn niet onopgemerkt gebleven en op een dag kreeg ik een mail van hem “heb je tijd om langs te komen... ik heb een verrassing voor je!”. Onwetend wat me te wachten stond ben ik bij hem op bezoek gegaan en aldaar trof ik een prachtcadeau aan : “*myxodoornroosje*”. Een grote stapel grijze archiefbakken vol met myxomyceten in genummerde lucifersdoosjes. Dit myxomycetenherbarium heeft lang op een zolder in Valkenburg gestaan en door een renovatie van het dak moest deze een nieuw plekje krijgen. Gelukkig werd ook de uitgebreide documentatie die bij dit herbarium hoort terug

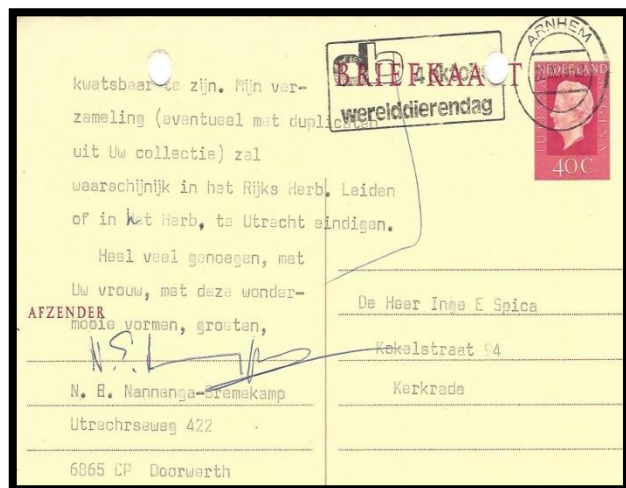
Figuur 1: PSL-Nieuws nr 1 1996

gevonden in Kerkrade. Erg mooi dat dit zo goed bewaard is gebleven!

Het herbarium is opgesteld door de heer Ingo Spica in de jaren 1978-1979 en bevat ongeveer 900 genummerde doosjes met de vruchtlichamen van myxomyceten. Dit complete herbarium is overgedragen aan de PSL. Tijdens een eerste steekproef bleek dat de staat waarin het herbarium verkeert nog best prima is.

Naast de lucifersdoosjes zijn er ongeveer 200 houdbare microscopische preparaten en een documentatie in de vorm van (prachtige) tekeningen bijgevoegd. Ook is in de documentatie correspondentie met de grootste specialiste die Nederland op dit gebied gekend heeft, mevrouw Nannenga-Bremekamp (1916-1996), opgenomen betreffende de determinatie van verschillende myxomyceten uit het herbarium. En zelfs enkele van de myxomyceten die door Spica zijn verzameld blijken in haar herbarium te zijn opgenomen (zie figuur 1). Dit uitgebreide herbarium wordt nu beheerd door Myriam de Haan in de plantentuin te Meise (België).

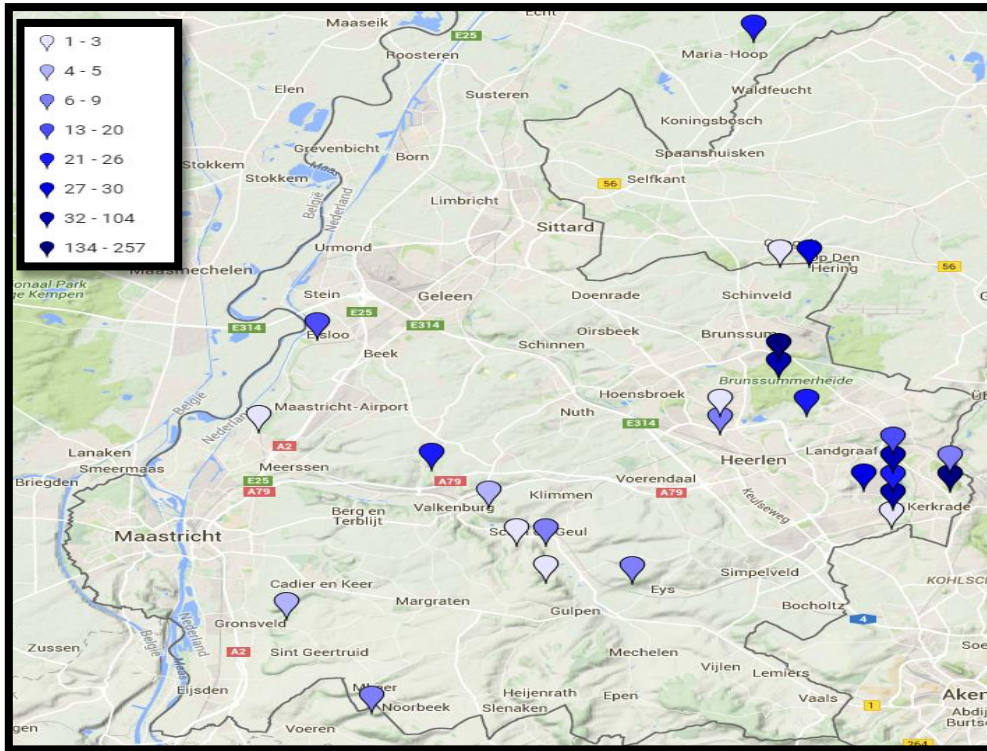
Reimund en ik zijn samen aan de slag gegaan om de informatie behorende bij dit herbarium te digitaliseren en te actualiseren. Het was een behoorlijke exercitie, maar hierdoor hebben we nu een uitgebreide Excel -tabel met de beschrijving per doosje. Van de meeste doosjes is het ook gelukt om de vindplaats te achterhalen. Deze gegevens zullen we ook doorgeven aan de Nederlandse Mycologische Vereniging zodat er meer kennis ontstaat over de myxomyceten in Zuid-Limburg.

Figuur 1 correspondentie met N.E.

Nannenga-Bremekamp beschrijft in haar boek al dat over Zuid Limburg vrij weinig gegevens bekend zijn en dat hier mogelijk kalkrijke soorten voorkomen die op andere locaties zeldzaam of ongewoon zijn (Nannenga-Bremekamp, 1974). Ook nu lijkt dit gebied zeker nog niet “overbemonsterd” te zijn.

Nadat we de vondsten, waarover nog onzekerheid lijkt te bestaan, hebben verwijderd uit het analysebestand, houden we toch nog 833 waarnemingen over. De meeste waarnemingen komen van twee gebieden - namelijk de Brunssummerheide en gebieden rondom Kerkrade. De rest van de vondsten komen vooral uit Zuid-Limburg, maar ook uit de Ardennen/Eifel en enkele zelfs uit Noord-Frankrijk. Een afbeelding van de vindplaatsen naar kilometerhok staat afgebeeld in figuur 2 : vindplaatsen per km hok in zuid-limburg. Deze grote collectie Myxomyceten is in een verbazingwekkend korte termijn verzameld, namelijk tussen juli 1978 en september 1979, waarvan het grootste deel in de maanden juni-september.

Figuur 2 : Vindplaatsen per km hok in Zuid-Limburg

Wanneer we kijken naar de soorten en geslachten komen we tot een indrukwekkende conclusie. Er zijn 23 geslachten opgenomen in het herbarium, dit zijn 46% van de geslachten die voorkomen in de Nederlandse Standaardlijst van de NMV (2013). Het herbarium bevat 84 verschillende soorten, waarvan 28% beschreven in de Standaardlijst.

De 10 soorten die het vaakst voorkomen in het herbarium zijn hieronder weergegeven:

	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Aantal
1	Heksenboter	<i>Fuligo septica</i>	81
2	Knikkend kalkkopje	<i>Physarum album</i>	42
3	Kluwennetwatje	<i>Arcyria pomiformis</i>	41
4	Gewone boomwrat	<i>Lycogala epidendrum</i>	37
5	Lang netwatje	<i>Arcyria obvelata</i>	31
6	Roodbruin netpluimpje	<i>Stemonitis axifera</i>	28
7	Gebundeld netpluimpje	<i>Stemonitis fusca</i>	27
8	Geelgroen kalkkopje	<i>Physarum viride</i>	23
9	Fier schijnpluimpje	<i>Stemonitopsis hyperopta</i>	23
10	Glanzend druivenpitje	<i>Leocarpus fragilis</i>	10

Natuurlijk is er nog wat werk te verrichten m.b.t. het herbarium. Zo staat er nog op de planning om alle doosjes te voorzien van een sticker waarin alle informatie (zoals soort, taxoncode, vindplaats etc.) is beschreven. Daarnaast rest er ook nog een taak om afbeeldingen te maken van de inhoud van de doosjes en mogelijk ook sommige soorten, waarvan de beschrijving nu nog onzeker is, nogmaals te determineren. Als laatste moeten de

myxomyceten twee weken in de vriezer op “wintersport” om het geheel vrij te houden van ongewenste organismen.

Ik denk dat we hiermee als PSL een mooie collectie hebben die we kunnen gebruiken om myxomyceten die we bijvoorbeeld vinden tijdens de excursies mee te vergelijken. De microscopische kenmerken blijven namelijk uitstekend behouden, zelfs na zoveel jaren.

De grote vraag blijft nu: kunnen we “myxodoornroosje” ook weer laten ontwaken? Ik had het vermoeden dat dit kon, al heb ik nog weinig prinsen bereid gevonden “myxodoornroosje” wakker te kussen. Een andere wijze moest dus gevonden worden.

Er zijn verschillende fases in de ontwikkeling van de (plasmodiale) slijmzwam. In het herbarium hebben we verschillende soorten vruchtlichamen. Deze vruchtlichamen bevatten de sporen welke kunnen ontkiemen. Het is bekend dat deze sporen erg lang levensvatbaar blijven en dat zelfs oud herbariummateriaal weer kan ontkiemen.

Als de sporen ontkiemen ontstaan er myxamoeben en myxomonaden (met een zweepstaart), deze “amoebe -achtige beestjes” kruipen of zwemmen rond en eten (fagocyteren) o.a. bacteriën (Clark & Haskins, 2016). Als het milieu niet optimaal is kunnen deze teruggaan in een stadium waarin ze kunnen wachten op betere tijden in de vorm van microcysten. Als de tijd rijp is versmelten de myxamoeben en myxomonaden en vormen een plasmodium: een meerkernige structuur met een enkel celmembraan dat kruipt over een substraat (denk aan de gele Heksenboter, *Fuligo septica op een boomstronk*). Op een bepaald moment worden er vruchtlichamen gevormd en is de cirkel rond.

Een geschikte soort om dit te testen is *Reticularia lycoperdon* (Zilveren boomkussen). Hiervan is bekend dat de sporen (in verse toestand) na een half uur al kunnen ontkiemen (Alexoupoulos, et al., 2014), al duurt dit bij herbariummateriaal mogelijk een dag. Om te kijken of we het herbarium weer tot leven konden wekken heb ik dan ook de sporen van *Reticularia lycoperdon* in een flesje met kraanwater gedaan volgens de methode van Nannenga (Nannenga-Bremekamp, 1974). Na een dag wachten heb ik deze sporen onderzocht.

Hierbij dacht ik verschillende dingen op te merken (ik ben nog maar een “beginner” dus mocht u het niet met mij eens zijn dan verneem ik dit graag). Allereerst viel mij op dat de (dichte) sporen er héél gaaf uitzagen, je kon duidelijk het netwerk op de halve spore herkennen. Dit is na ongeveer 40 jaar al vrij verbazingwekkend..

Figuur 3: een ontkiemende spore (1000 x, olie immersie)

Daarnaast heb ik 1 myxomonade kunnen ontdekken maar het lukte niet om hiervan een goede foto te maken. Een probleem bij deze “wezens” is dat hun activiteit vrij snel afneemt wanneer je ze met de microscoop bekijkt waardoor ze teruggaan in het stadium van de microcyste. Ik heb gehoord dat dit misschien te maken heeft met de grote lichtintensiteit van de lamp. Wat wel lukte is het fotograferen van een spore waarvan ik denk dat deze net op het punt staat om te ontkiemen, zie figuur 3. Dit komt overeen met de afbeeldingen op pagina 17 van Neubert (Neubert, et al., 1993).

In figuur 4 is daarnaast nog het verschil te zien tussen een microcyste (boven) en (onderdelen van) de sporen onder. Het valt duidelijk op dat er minder pigment aanwezig is en dat deze een vergelijkbare grootte heeft.

Er is in ieder geval te stellen dat er veranderingen zijn opgetreden nadat de sporen een dag in het water hebben gelegen en dat het lukt om, zelfs na ongeveer 40 jaar, myxodoornroosje weer uit haar slaap te laten ontwaken..... Zou ze ook weer kunnen gaan groeien?

Figuur 4: een microcyste met sporen(resten), 1000 x olie immersie

Geciteerde werken

Alexopoulos, C., Mims, C. & Blackwell, M., 2014. *Introductory Mycology*. fourth edition red. Noida: Wiley.

Clark, J. & Haskins, E. F., 2016. Myxomycete spore and amoeboflagellate biology: a review. *Mycosphere*, 7(2), pp. 86-101.

Nannenga-Bremekamp, N., 1974. *De Nederlandse Myxomyceten*. Zutphen: K.N.N.V..

Neubert, H., Nowotny, W. & Baumann, K., 1993. *Die Myxomyceten, Band 1*. Gomaringen: in PSL, 1996. *PSL-Nieuws*, 3(1), p. 15.

Voorbeeld: een greep uit het herbarium...

Trichia *Trichia decipiens*

Materiaal en beschrijving door Spica

Herbarium Nr. 28

Trichiaceae Rostafinski
Trichia decipens var. *decipens*
(Pers.) Macbr. 1899
Arcyria decipens Pers

Sporangia: gesteld 0,5
breed tot 3 mm hoog. glansend
oker-geel, dun doorscheinend
Steel: bruin duidelijk van
sporangium afgezet.
Peridium: doorschijnend teg
de steel geplooid,
onregelmatig open
er blijft een bas
Hypothallus onder
doorlopend of sch
donkerbruin.

Elateren doorsch
met 75 - 150 um
4 - 5 gladde sp

Sporen: geel
10 - 13 um m
van kronkel
onderbroken
in de optisc
duidelijke

Plasmodium wit of roze

Windplaats Kerkrade, Kaffeberg Brunn
jesbos op afgevallen takken.
25. Juli 78

De witte vorm van het Echt judasoor – *Auricularia auricula-judae* var. *lactea* in bos Elsloo.

Jo Bollen, jo.bollen49@gmail.com

Tot mijn dagprogramma behoort een wandeling in het bossencomplex Bunderbos; zo ook op 12 november 2013 in het Hoge en Lage bos te Elsloo.

Komend vanaf het Armsterveld (nabij Catsop), halverwege de trappenpartij naar de duiker waar beneden de Armsterbeek, Poortlossing en Hemelbeek samenvloeien, ging mijn aandacht uit naar enkele vruchtlichamen van het Echt judasoor – *Auricularia auricula-judae* die op *Acacia* – *Robinia pseudoacacia* fructifieerden.

Tijdens het noteren van deze niet alledaagse substraatkeuze ging mijn aandacht uit naar een wit voorwerpje op de zelfde Acaciastam, een wit stukje plastic ?.

Tot mijn verbazing bleek het een witte vorm van het Echt judasoor te zijn.

***Auricularia auricula-judae* var. *lactea*. Echt judasoor (witte vorm) Bunderbos "Jo Bollen"**

Beschrijving van de soort:

Hirneola auricula-judae var. *lactea*
(Qué.) D. A. Reid.

Echt judasoor (witte vorm).

Auricularia auricula-judae var. *lactea*.

Vruchtlichaam: ca. 45 mm breed, half-klokvormig, met de rugzijde aan het substraat groeiend, nagenoeg steelloos, elastisch, glad, geplooid, wit, rand glad, scherp.

Voorkomend: op een 15 meter lange

liggende stam van acacia, aan de basis 34 cm en aan de afgezaagde top 22 cm dik, fructifiërend naast 18 vruchtlichamen van het Echt judasoor – *Auricularia auricula-judae*

Verspreiding: In Arnolds, E. & van den Berg, A. 2013 wordt de soort als zeldzaam vermeld. Kijkend op Google blijkt de soort zeer zeldzaam en nog niet eerder vanuit Limburg vermeld. De soort is opgenomen in mijn herbarium, landelijk bekend onder nr. 86, inmiddels nr. 101 gelijk aan het Karteringsnummer.

Opmerking: tijdens de practicum-avond van 14 november konden de aanwezigen kennis maken met deze nog niet eerder geziene soort.

LITERATUUR:

ARNOLDS, E. & BERG VAN DEN, A. 2013. BEKNOPTE STANDAARDLIJST VAN NEDERLANDSE PADDENSTOELEN. NED. MYCOLOGISCHE VERENIGING

Rapport 2015 : PSL-werkgroep hellinggraslanden

Reimund Salzmann, reiszalzmann@gmail.com

Voor de nieuw opgerichte PSL-werkgroep hellinggraslanden (PSLhg) stond 2015 volledig in het teken van de terreinkeuzes. Begonnen zijn wij als PSL-werkgroep schrale graslanden. Een eerste internetrecherche in maart leverde niet minder dan 72 schrale graslanden voor Zuid-Limburg op. Tot juni 2015 hadden wij alle graslanden geïnspecteerd en een inschatting gemaakt van de mogelijke mycologische waarden ervan (plantengroei, schraalheid, bereikbaarheid, veiligheid).

Al snel was duidelijk, dat we zoveel graslanden met deze kleine groep niet konden onderzoeken. Daarom hebben wij het aantal teruggebracht tot 31 hellinggraslanden en een bezoekplan van augustus tot december opgesteld. De doelstelling was 2 bezoeken per grasland, een in augustus/september en een in oktober/november, hetgeen wij ook hebben gerealiseerd.

Bezoekplan 2015

4 dagtochten in augustus en oktober

Woe. 2015.08.05 en woe. 2015.10.07	Maastricht: Cannerhei, Poppelmondedal boven, Pieterpadmonument
Woe. 2015.08.12 en woe. 2015.10.14	Mechelen: Cottessen bosrand, Cottessen beek, Overgeul
Woe. 2015.08.19 en woe. 2015.10.21	Voerendaal: Putberg, Keверberg, Ransdaal Karstraat
Woe. 2015.08.26 en woe. 2015.10.28	Valkenburg: Goudsberg, Walem, Vilt, Brakkeberg

4 dagtochten in september en november

Woe. 2015.09.02 en woe. 2015.11.04	Bemelen: Winkelberg Cluysberg, verlengde Bemelerberg, Hoefijzer
Woe. 2015.09.09 en woe. 2015.11.11	Simpelveld: Klingeleberg, Kunderberg, Platte Bosch, Kruisberg
Woe. 2015.09.16 en woe. 2015.11.18	Nijswiller: Nijswiller noord, Nijswiller west, Ingberdorpstraat
Woe. 2015.09.23 en woe. 2015.11.25	Elkenrade: Wrakelberg, Doeveberg, Cartils
Woe. 2015.09.30 en woe. 2015.12.02	Stokhem: Berghofweide, Dikkesweide, Wijlre-Akkers

Terrein **Brunsummerheide nabij bezoekerscentrum** is door Finy en Reimund onderzocht.

Aan het einde van 2015 konden wij toch nog 298 waarnemingen van graslandpaddenstoelen aan de NMV doorgeven. 129 waarnemingen konden wij in het veld niet op naam brengen. Van deze waarnemingen hebben wij in het veld een uitgebreide fotodocumentatie, een

uitgebreide collectiebeschrijving met behulp van een standaardformulier gemaakt en herbariummateriaal verzameld voor latere microscopische determinatie.

Vervolgens geef ik een korte samenvatting van onze waarnemingen. Hierbij beperk ik me tot de vier belangrijkste geslachten paddenstoelen van de hellinggraslanden:

Wasplaten (*Hygrocybe*): Van de totaal 77 in de Standaardlijst 2013 van de NMV opgenomen soorten Wasplaten met een eigen taxoncode, hebben wij er 30 in onze hellinggraslanden gevonden. Dat is bijna 40% van het totaal, een onverwacht hoog aantal voor maar twee inventarisaties per grasland. Van deze zijn er 28 soorten (87 %) opgenomen in de Rode Lijst 2008 en 11 soorten vrij tot zeer zeldzaam (37%). De wasplaten waren ook het hoofdthema in het winterprogramma 20016. Hier hebben wij het geslacht *Hygrocybe* uitgebreid behandeld en de *Hygrocybes* uit ons opgebouwde herbarium gedetermineerd. Microscopiseren en sleutelen is uitgebreid geoefend. Wij hopen de *Hygrocybes* nu ook beter in het veld op naam te kunnen brengen.

***Hygrocybe coccinea* Scharlakenwasplaat
Berghofweide "Finny Wolfs"**

Satijnzwammen (*Entoloma*): Een groot deel van de Satijnzwammen in graslanden behoren tot de zomerpaddenstoelen. Bij gunstige weersomstandigheden kunnen deze in een korte

***Entoloma bloxamii* Blauwe molenaarsatijnzwam
Wrakelberg "Finny Wolfs"**

periode in juli/augustus worden waargenomen. 2015 was een buitengewoon slecht paddenstoelenjaar, met een droge eerste helft van het jaar tot ver in augustus. Dat is ook de reden, dat wij maar 15 soorten Satijnzwammen hebben gevonden, waarvan wij maar 5 op naam konden brengen (bijna alles Staalsteeltjes). Op de Wrakelberg vonden wij op 2 plaatsen de Blauwe molenaarssatijnzwam. Deze *Entoloma* is maar van 4 vindplaatsen na 1990 in Nederland bekend, waarvan er 2 in Zuid-Limburg (Bemelerberg en rond

Valkenburg). Daar komt dus nu de Wrakelberg bij. De *Entoloma*'s worden de aandacht soort van onze groep voor dit jaar.

Van de **Knotszwammen** hebben wij alleen de Gele knotszwam op verschillende terreinen gevonden en van de **Aardtongen** alleen een beschimmeld vruchtlichaampje op de Brunsummerheide.

Clavulinopsis helveola Gele knotszwam
Overgeul Mechelen "Finv Wolfs"

Bezoekplan voor 2016 met de terreinen die wij tot 2019 willen inventariseren.

Terrein	juli / augustus	september	oktober	november / december
Strooberg / Winkelberg (Bemelen)	03.08	07.09	12.10	30.11
Slenaken / Overgeul (Mechelen)	10.08	21.09	02.11	07.12
Cottessen bosrand / Nijswiller Noord	27.07	31.08	26.10	23.11
Berghofweide / Dikkesweide (Stokhem)	24.08	14.09	05.10	09.11
Goudsberg / Brakke Berg (Valkenburg)	17.08	28.09	19.10	16.11
Brunsummerheide	Finv en Reimund			

Graslandbelevenis

Finy Wolfs, jljwolfs@home.nl

Zoals reeds bekend, zijn we met een vijftal PSL-leden een graslandonderzoek gestart met als doel inzicht te krijgen in de soorten paddenstoelen die er kunnen voorkomen. Dit blijken er heel wat te zijn. Mijn fascinatie gaat echter uit naar de groep van de Wasplaten.

De paddenstoelen behorende tot de groep Wasplaten zijn zeer kleurrijk, vaak bijzonder mooi, variabel en meestal beperkt tot de graslanden. Graslanden kunnen in ecologisch opzicht zeer verschillend zijn en daarmee ook de paddenstoelenflora. Wasplatengraslanden zijn meestal oude onbemeste, schrale graslanden met een moslaag als onderlaag en tientallen jaren als zodanig in gebruik.. Het zijn veelal kleine oude percelen en ze liggen vaak ver uit elkaar.

Wasplaten staan voor een groot deel op de Rode lijst en voor Nederland zijn er vierenvijftig soorten bekend die in graslanden voorkomen. Staan er vijf of meer soorten in een grasland, dan spreekt men van een Wasplatengrasland. Het massaal voorkomen van het Gewoon sneeuwzwammetje in een grasland vormt een indicatie voor een interessant paddenstoelengrasland. Wasplaten zijn zeer gevoelig voor meststoffen in welke vorm dan ook. Beheersmaatregelen zijn van het aller grootste belang voor het behoud van de Wasplaten maar ook voor de andere kenmerkende graslandpaddenstoelen

Wasplaten zijn paddenstoelen waarvoor ik altijd op mijn knieën ga. Op de Berghofweide bij Stokhem vonden wij op meerdere plaatsen de Apothekerswasplaat en natuurlijk ging ik meteen op mijn knieën. Dit was mijn eerste kennismaking met deze prachtige paddenstoel. Daarom volgt hier nu een uitgebreide collectiebeschrijving van deze bijzondere wasplaat:

Collectie Hyg 0059220 PSLhg 00031

Hygrocybe nitrata (Pers.) Wünsche Apothekerswasplaat

Vindplek: Berghofweide Stokhem Zuid Limburg

Datum: 18 november 2015

Herbarium: PSLhg

Habitat: kalkgrasland

Begeleidende vegetatie: Smalle weegbree, Kruidige boterbloem, Duizendblad, gras en mos.

Groeiwijze: solitair of in groepen, in totaal 8 vruchtlichamen

Waarnemer: PSLhg

Macroscopisch kenmerken

Hoed

Diameter: 65 mm hoogte: 15 mm

Bovenaanzicht: rond, uitgespreid, jonge exemplaren half bolvormig

Rand: normaal, gaaf

Kleur: jong → donker beigebruin, later → bruingrijs en naar de rand wat lichter gekleurd

Oppervlak: hygrofaan → ja; bij volgroeide exemplaren droog, radiaal vezelig, hoedhuid afstroopbaar tot halverwege. Bij jonge exemplaren is het oppervlak glad, zwak radiaal doorschijnend aan de rand. Geen velum resten aanwezig.

Lamellen

Aantal grote plaatjes: 64

Aantal tussenlamellen: 2-3

Stand: wijd uiteen

Aanhechting: breed en enigszins uitgebocht aangehecht en kort aflopend tandje (is echter niet overal heel duidelijk).

Vorm: breed buikig

Dikte: normaal tot dik

Kleur: wit, beigewit en langs de rand een smalle okerkleurige zone.

Steel

Lengte: 90 mm

Dikte: top → 8 mm

Vorm: cilindrisch, enigszins stevig, licht gebogen, aangedrukt en lijkt hol

Kleur: wit, roomwit

Oppervlak: droog en glad en zwak satijnvezelig, geen velumresten gezien, aan de top zwak vlokkig wit.

Vlees

wit in de steel en hoed en geen verkleuringen waargenomen.

Geur

chemisch, zeker na kneuzing, na 24 uur en zelfs na vier dagen nog steeds.

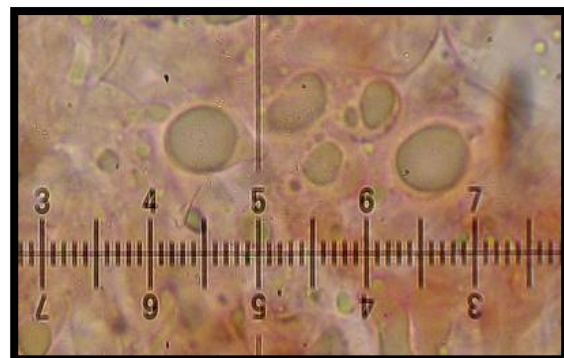
Microscopische kenmerken

Sporen

sporenvorm ellips, lang ellips tot oblong, met veelal oliedruppels gladde sporenwand; apicule is stomp en ca 1,5 ym lang

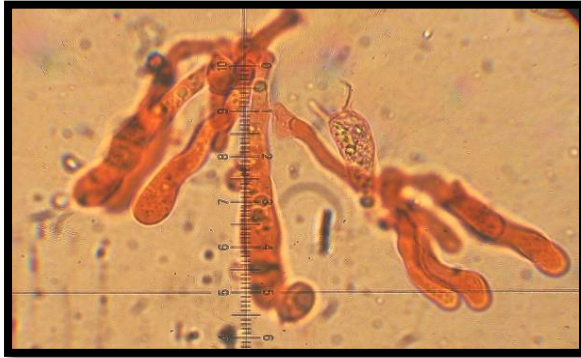
sp(15): (8,0-) 8,8 (-10,0) x (5,0-) 5,8 (-6,0) ym;

Qm = (1,3-) 1,5 (-1,8)

Basidiën

zijn 4-sporig; lengte: variërend van 35-50 µm, breedte: 8 µm

Lamellentrama

het trama is subregulair → hyfen liggen grotendeels parallel, maar enigszins wat rommelig door elkaar; de hyfen bestaan uit aan elkaar geregen cellen die soms wat opgeblazen zijn tot langwerpige cilindrisch.

NB: Overige microscopische kenmerken zoals hoedhuid en steeloppervlak zijn niet onderzocht.

Opmerkingen

De benoeming van *Hygrocybe nitrata* is tot stand gekomen door het feit dat

- Het vlees en lamellen bij kneuzing niet rood verkleuren, zou dit wel het geval zijn dan was een verwisseling mogelijk met *H. ingrata* of *H. ovina*.
- De geur is duidelijk nitreus na kneuzing en blijft zelfs langdurig aanhouden. Bij *H. ingrata* is de geur veel zwakker.
- De hoedhuid is vezelig t.o.v. *H. ingrata*, die een glad oppervlak heeft.
- Bij de waargenomen exemplaren hebben de meesten een steel die niet langer is dan de hoedbreedte. Eén exemplaar had de steel wel langer.
- Voor een deel hebben de lamellen anastomosen.
- De steel is platgedrukt tenminste bij de grotere exemplaren en iets naar een kant gebogen.

Het spreekt voor zich dat je in één jaar tijd nog lang niet alles weet en er nog veel speurwerk en onderzoek verricht moet worden. Toch kan ik voor mij persoonlijk vasthouden dat ik enorm veel geleerd heb in de afgelopen periode. Daartegenover staat ook het grote plezier en inzet binnen de “graslandenwerkgroep”, waardoor je gestimuleerd wordt om de klus te klaren. Mijn verslag wordt mede onderbouwd door de volgende literatuur:

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- EEF ARNOLDS: TAXONOMIE EN FLORISTIEK VAN HYGROPHORUS SUBGENERA HYGROTRAMA, CUPHOPHYLLUS EN HYGROCYBE IN NEDERLAND RIJKSHERBARIUM LEIDEN OKT.1974
- DAVID BOERTMANN: THE GENUS HYGROCYBE 2ND REVISED EDITION 2010
- ARNOLDS CHRISPIJN ENZLIN: ECOLOGISCHE ATLAS VAN PADDENSTOELEN IN DRENTHE 2015 DEEL 2
- ARNOLDS VAN DEN BERG. BEKNOPTTE STANDAARDLIJST VAN NEDERLANDSE PADDENSTOELEN 2013
- KNUDSEN EN JAN VESTERHOLT: FUNGA NORDICA 2012 PAGN.278 HENNING
- J.BREITENBACH / F. KRÄNZLIN: PILZE DER SCHWEIZ BAND 3

Shiitake Kwekerij Groenewoud Swalmen PSL excursie 2916.06.25

Foto's. Finy Wolfs, Gerard Dings, John Leclair, Reimund Salzmann

Inhoud	
Excursieprogramma 2016	3
Biomonitoring GaiaZOO	4
HET SPICA – HERBARIUM Myxomyceten van Zuid – Limburg en de Euregio Aken – Eupen. Mark Smeets	6
De witte vorm van het Echt judasoor <i>Auricularia auricula-judae</i> var. <i>lactea</i> in bos Elsloo.Jo Bollen	12
Rapport 2015 PSL-werkgroep hellinggraslanden Reimund Salzmann	13
Graslandbelevenis Finy Wolfs	16
Shiitake Kwekerij Groenewoud PSL excursie Swalmen 2016.06.25	19

foto *Cibbaria aurantiaca* Goudgeel lantaarntje“ Finy wolfs”